

ситуації, організують колектив дітей на спільну діяльність. Над питанням підвищення ефективності підготовки студентів до виховної роботи в процесі літньої практики творчо працює педагогічний колектив кафедри педагогіки, вдосконалюючи зміст методики виховної роботи в літніх оздоровчих таборах.

Авторами цієї статті були проведені дослідження організаторських умінь педагогічних працівників при роботі з дітьми різного віку в літніх дитячих оздоровчих таборах «Буревісник», «Аврора» і «Тимурівець» (2007, 2008, 2009 та 2010 роки).

Висновки. З аналізу психолого-педагогічної літератури та на основі особистих досліджень, що проводились за результатами власного педагогічного досвіду роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах впливає, що основою організаторських умінь є знання й творчий підхід учителя до організаторської роботи. Необхідно виділити також таку ознаку, як динамічність системи впливів, підпорядкованих певним задачам і здійснюваних у суворій логічній послідовності з урахуванням конкретної педагогічної ситуації.

Література

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Учебное пособие* / О. А. Абдуллина. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Дьяченко М. И. *Психология высшей школы* / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: Университетское, 1993. – 368 с.
3. Лутошкин А. Н. *Как вести за собой: Старшеклассникам об основах организаторской работы* / А. Н. Лутошкин. – М.: Просвещение, 1986. – 208 с.
4. Уманский Л. И. *Психология организаторской деятельности школьников: Учебное пособие для студентов педагогических институтов* / Л. И. Уманский. – М.: Просвещение, 1980. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2010 р.

УДК 378.013

Трибулькевич К. Г.

*кандидат пед. наук, доцент, докторант
Інститут вищої освіти НАПНУ*

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Розглянуто стан вивчення проблеми становлення і розвитку студентського самоврядування на теренах Української держави, визначено суперечності даного феномена.

Ключові слова: *студентське самоврядування, демократизація, вища школа, виховання студентів.*

Рассмотрено состояние изучения проблемы становления и развития студенческого самоуправления на территории Украинского государства, определены противоречия данного феномена.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, демократизация, высшая школа, воспитание студентов.

The state of study of problem of becoming and development of student self-government is considered on territory of the Ukrainian state, contradictions of this phenomenon are certain.

Keywords: student self-government, democratization, higher school, upbringing of students.

Сучасний стан розвитку Української держави потребує посилення процесів демократизації всіх сфер життєдіяльності суспільства. Особливо уваги вимагає вища школа, адже студентство є виразником громадської думки, творцем цінностей теперішнього і майбутнього, запорукою становлення громадянського суспільства. А отже демократизація студентського життя, участь молоді в роботі органів студентського самоврядування, вироблення навичок працювати у команді, приймати рішення та відповідально виконувати їх, безпосередньо впливають на процеси державотворення у нашій країні.

Завданням статті є розглянути стан дослідження проблеми студентського самоврядування; визначити суперечності розвитку і становлення даного феномена.

Із здобуттям Україною незалежності, прийнято ряд документів, що регламентують роботу вищих навчальних закладів у напрямку впровадження роботи студентського самоврядування. До них належать: закон «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-XII (зі змінами), «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III (зі змінами), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про державний вищий навчальний заклад» від 5 вересня 1996 року № 1074 (зі змінами). З числа представників студентського самоврядування на вищих рівнях державного управління діяла Всеукраїнська студентська рада при Президентові України (2001-2008 рр.) та функціонують нині Всеукраїнська студентська рада при Міністерстві освіти і науки України (з 2005 р.), Всеукраїнська студентська рада при Кабінеті Міністрів України (з 2009 р.), об'єднана Рада студентського самоврядування аграрних виш III-IV рівнів акредитації Міністерства аграрної політики України.

На підсумковій Колегії Міністерства освіти і науки України 22 квітня 2010 року було прийняте рішення N 14/1-41 «Про підсумки діяльності вищих навчальних закладів у 2009 році та основні завдання на 2010 рік» щодо забезпечення розвитку у вищих навчальних закладах студентського самоврядування шляхом створення органів студентського самоврядування на факультетах (відділеннях) вищих навчальних закладів та сприяння їхній роботі. Проте при реалізації накреслених демократичних постулатів, відчувається нестача достатнього теоретичного обґрунтування питання сту-

дентського самоврядування та інтегрованого вивчення історії його становлення в Українській державі.

Питання розвитку вітчизняної системи освіти вивчали О. В. Адаменко, Л. Ц. Ваховський, Г. П. Васянович, О. І. Вишневський, М. Д. Галів, Б. В. Год, Н. М. Гупан, О. А. Дубасенок, Н. М. Дем'яненко, Н. П. Дічек, Л. В. Кондрашова, М. В. Левківський, Т. І. Левченко, В. І. Луговий, О. О. Любар, В. К. Майборода, Л. А. Медвідь, П. Ю. Саух, М. Г. Стельмахович, В. О. Сухомлинська, М. І. Шкіль, М. Д. Ярмаченко та інші науковці. Даний доробок дає змогу для історико-педагогічного аналізу проблем української педагогіки в ретроспективі. Особливої уваги, в контексті обраної проблеми, заслуговують:

– дослідження розвитку університетської освіти: В. П. Андрущенко, І. П. Аносов, Є. С. Барбіна, Н. М. Бібік, В. І. Бондар, В. М. Вакуленко, Л. П. Вовк, О. М. Галус, С. У. Гончаренко, І. В. Зайченко, І. А. Зязюн, В. Г. Кузь, С. В. Майборода, О. П. Мещанінов, О. Г. Мороз, Н. Г. Ничкало, В. А. Семиченко, Г. М. Падалка;

– виховання студентів у певний історичний період: Н. В. Лисенко, О. Б. Кафарська, О. М. Микитюк, І. Ф. Прокопенко, О. В. Філоненко;

– виховання студентів на сучасному етапі: Б. М. Андрієвський, І. Д. Бех, А. М. Бойко, В. В. Борисов, Р. Х. Вайноле, В. В. Вербець, І. С. Волощук, П. М. Гусак, М. Б. Євтух, О. І. Жорнова, І. Д. Зверева, Л. А. Кондацька, А. Ф. Линенко, О. М. Микитюк, О. М. Пехота, О. В. Плахотнік, І. Ф. Прокопенко, В. В. Радул, О. Я. Ростовський, Ю. Д. Руденко, В. К. Сидоренко, С. О. Сисоева, М. І. Сметанський, Т. І. Сущенко, Г. В. Терещук, Г. В. Троцько, Д. О. Тхоржевський;

– залучення молоді до клубної роботи й участі у громадських організаціях: педагоги І. Є. Курляк, І. Я. Мишишин, Н. С. Останіна, Т. С. Пашиніна, Н. С. Побірченко, Ю. Й. Поліщук, О. В. Терехова, С. О. Черкасова; політологи та соціологи: М. Ф. Головатий, В. А. Головенько, М. П. Перепелиця; історики: Є. І. Бородін, В. М. Ботушанський, В. В. Липинський, І. І. Шумський та ін.

Значний внесок у впровадження ідей студентського самоврядування, як невід'ємної складової демократизації вищої школи, здійснено Я. Я. Болюбашем, В. І. Даниленком, К. М. Левківським, М. Ф. Степком, В. Д. Шинкаруком.

Питання студентського самоврядування розглядаються російськими соціологами Т. Ю. Баландіною, Ю. Р. Вишневським, В. В. Овчинниковим, Н. О. Помеловою, Т. К. Ростовською, А. І. Сухаревим, І. Є. Тімерманісом; та педагогами: Г. В. Гарбузовою, А. І. Давидовою, О. В. Кириловою, Г. В. Мухаметзяновою, Г. М. Серіковим, О. В. Стукаловою, Л. П. Шигаповою.

Системний аналіз наукових праць із теми дослідження свідчить, що питання самоврядування вивчалось здебільшого з огляду на учнівське середовище:

У класичній педагогічній спадщині (Ф. Ф. Брюховецький, С. Т. Шацький, П. П. Блонський, Т. Є. Коннікова, Є. Г. Костяшкін, А. С. Макаренко, М. М. Пістрак, В. М. Сорока-Росинський, С. М. Рівес, В. О. Сухомлинський); у працях російських дослідників Л. Ю. Гордіна, А. І. Донцова, І. П. Іванова, А. В. Мудрика, М. І. Рожкова, А. Л. Уманського, Н. Є. Щуркової; українських науковців І. Д. Бега, В. О. Білоусової, А. Ф. Воловик, О. Д. Ворошук, Т. К. Завгородньої, Л. В. Канішевської, Б. С. Кобзаря, М. Ю. Красовицького, Б. С. Набоки, Б. М. Ступарика, К. І. Чорної.

Проблемі студентського самоврядування присвячено дисертаційні роботи. Так, із 30 проаналізованих дисертацій і авторефератів із теми дослідження, викликає інтерес робота К. Л. Потопи, в якій обґрунтовано соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування. Проте у даній роботі не приділяється увага розгляду історії розвитку даного феномена. У дисертаційному дослідженні Т. І. Бондар виділено тенденції розвитку студентського самоврядування в системі вищої освіти США. Т. Б. Буяльська приділяла увагу вивченню європейської практики студентського самоврядування та дослідженню шляхів її впровадження в університетах України.

Проблеми університетської освіти, організації позааудиторної виховної роботи та гуманізації навчально-виховного простору вищого навчального закладу досить ґрунтовно висвітлені в науковій літературі. Проте праці про становлення і розвиток студентського самоврядування в класичних університетах країни, його специфічні особливості, закономірності й тенденції практично відсутні. Саме тому актуальність дослідження, наявність великого обсягу теоретичних і практичних протиріч і недостатня наукова розробленість означеної проблеми обумовили вибір теми, мети, завдань і предмета дослідження, його структури й коло питань, які необхідно розглянути в дисертаційному дослідженні.

Ураховуючи соціальну значущість студентського самоврядування, активізацію демократичних процесів в університетах України, важливість вивчення історії розвитку студентського самоврядування та аспектів його сучасного становлення, а також актуальність проблеми, її недостатню теоретичну і методичну розробленість, питання становлення і розвитку студентського самоврядування в університетах України потребує глибокого дослідження.

Робота над проблемою повинна включати наступні напрями:

1. Вивчення, узагальнення й систематизація провідних тенденцій у системі вищої освіти стосовно студентського самоврядування з 1917 р. до 2010 р. З метою глибокого розуміння закономірностей і суперечностей досліджуваного феномена та його об'єктивної оцінки з огляду на конкретно-історичні умови його становлення і розвитку та сучасну практику функціонування університетів України. Що уможливить визначення перспектив вдосконалення студентського самоврядування в умовах демократизації навчально-виховного процесу вищої школи.

2. Визначення ролі студентського самоврядування на кожному етапі його становлення в окресленому історичному періоді. Це дозволить здійснити ґрунтовний аналіз історико-педагогічної спадщини минулого та визначити здобутки і недоліки функціонування студентського самоврядування в різні часові проміжки, що послугує основою для використання позитивного потенціалу теорії і практики студентського самоврядування.

3. Узагальнення досвіду діяльності студентського самоврядування з метою вироблення загальних рекомендацій щодо оптимізації функціонування студентського самоврядування в університетах України.

Термін «самоврядування» з'явився в педагогіці лише в ХІХ – на початку ХХ століття у зв'язку з поширенням ідей вільного виховання. Хоча питання самоврядування розглядалися ще в часи античності Платоном, а згодом Т. Мором, Т. Кампанеллою, А. Сен-Симоном, Ш. Фур'є, Р. Оуеном. Ці ідеї отримали розвиток у працях О. Конта, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Д. Юма, А. Токвіля, К. Маркса. Проте у працях видатних філософів йшлося про місцеве і державне самоврядування, а не самоврядування серед студентської молоді. Однак існуючі погляди до розуміння поняття «самоврядування» істотно вплинули на визначення даного поняття у педагогічній науці. Адже мислителі сходилися в тому, що в основу самоврядування має бути покладено принцип демократизації та участь широкого загалу в управлінні справами своєї спільноти.

Значний внесок у розвиток поняття «самоврядування» на початку ХХ століття зробили П. П. Блонський, Н. К. Крупська, А. В. Луначарський, А. П. Пінкевич, В. М. Сорока-Росинський, С. Т. Шапський. Самоврядування розглядалось як передумова виховання творчої активної особистості.

У 20-30-х рр. А. С. Макаренко визначає самоврядування як колективну діяльність, що включає навчальну, суспільно-політичну, трудову, фізкультурно-спортивну діяльність і є методом самоорганізації колективу. Ці ідеї знаходять продовження в працях І. П. Іванова, О. С. Газмана, В. А. Караківського, а також Л. Ю. Гордіна, В. М. Коротова, Л. І. Новікової, С. Е. Хозе. Р. Х. Шакуров визначає самоврядування як управління «зсередини» членами певного колективу. В. Т. Лисовський тлумачить самоврядування як управління студентським колективом згідно виконання поставлених цілей.

У дослідженнях В. Ф. Іванова, Ю. А. Тихомирова, Т. М. Трегубова самоврядування розглядається як метод регулювання розвитком певної спільноти на демократичних засадах.

Є. М. Зайцев, П. Д. Паригін, М. І. Рожков, А. Л. Уманський в основу поняття «самоврядування» покладають співробітництво.

Соціологи Т. Дрідзе, О. Готліб та І. Кисельова при тлумаченні поняття самоврядування використовують лінгво-семантичний та інформаційно-цільовий аналіз. Який вимагає врахування первинної і вторинної інформативності тексту. Так, частина «само» в означеному понятті тлумачиться як

модус самодіяльності, автономії, незалежності суб'єкта діяльності, активності та творчості. Поруч із частиною «врядування», набуває значення можливості самостійно розв'язувати питання внутрішнього управління згідно з визначеним законом, положенням.

У нашому дослідженні ми розглядаємо студентське самоврядування як управління студентами справами колективу університету, факультету, групи на основі магістрального принципів демократії та гуманізму.

Коротко розглянемо основні віхи становлення студентського самоврядування на Україні.

Період з 1917 р. до кінця 20-х рр. ХХ століття характеризується спробами започаткування демократичної системи вищої освіти в незалежній Україні. Проте встановлення радянської влади на території України змінювало пріоритети у молодіжній політиці. У липні 1918 року було схвалено постанову колегії Наркомосу «О заведовании студенческими делами и об участии студентов в управлении вузами РСФСР», яка мала дію і на території України. Дана постанова давала органам студентського самоврядування повноваження самостійно вирішувати велике коло питань, а не виконувати функції дорадчого органу, як це було раніше. В 1919 році на зміну старостатам, як старим формам студентського управління, приходять студентські комітети, що мали значно ширше коло повноважень. Їх представники входили до рад предметних комісій, факультетів, університету. Початок 20-х років позначений поширенням впливу РКСМ на роботу органів студентського самоврядування. Кількісно зростають студентські профспілкові організації.

На початку 30-х років іде згортання демократичних тенденцій. Політика функціонування вищих навчальних закладів передбачала зростання ролі ректора, усунення «подвійних стандартів» контролю якості знань та викладання з боку студентів. Комсомол було оголошено «приводним ременем» комуністичної партії, а отже роль студентського самоврядування, яке повністю відійшло під оруду ВЛКСМ, стала другорядною.

У період «відлиги» ставлення до студентів стає більш демократичним. Представників студентського самоврядування включають до складу вчених рад університетів з метою вироблення активної позиції щодо якості знань, намагаються насадити «культ навчання». Проте таке нововведення тривало лише до початку 60-х. П'ятдесяті також означені активним включенням студентів у різні сфери життя суспільства: з'являються студентські будівельні загони, студентські конструкторські бюро. Проте жорстке адміністрування, що здійснювалося керівними органами вищих навчальних закладів, не дозволяє назвати існуючу модель функціонування студентського самоврядування демократичною. За соціологічними даними, у кінці 60-х років більшість студентів не відчувало дієвості органів студентського самоврядування, що віддзеркалює кризові явища у комсомолі.

70-ті роки окреслені заформалізованою діяльністю комсомольських, профспілкових організацій та навчальних комісій і товариств.

Подолання авторитарних тенденцій зі зміною парадигми управління державою у системі вищої освіти відбувалося дуже повільно. Значних зрушень у 80-ті рр. не відбулося. Хоча спостерігається активізація прагнення студентів брати участь в управлінні справами вищого навчального закладу. Наприкінці 80-х зростає участь студентів у роботі самоврядування в гуртожитках не лише у якості органів контролю, а як безпосередніх учасників організації студентського побуту. Із числа студентів призначалися прибиральниці, сантехніки, столяри.

Зі здобуттям Україною незалежності система студентського самоврядування стала набувати рис демократичної. Питання студентського життя не підпадають під юрисдикцію політичних сил, партій та рухів. Діяльність органів студентського самоврядування регламентується згідно законодавства України. Студенти мають можливість брати участь в управлінні справами академічної групи, гуртожитку, факультету, університету.

Проте при розгляді сучасного стану розвитку студентського самоврядування в університетах України мають місце такі суперечності:

- між демократичними перетвореннями на законодавчому рівні та їх практичною реалізацією;

- обсягом досвіду вітчизняного студентського самоврядування й невикористанням цього потенціалу в демократизації навчально-виховного процесу вищих закладів освіти;

- прагненням вищих навчальних закладів впровадити систему студентського самоврядування і відсутністю знань історії розвитку студентського самоврядування на Україні, механізмів її функціонування;

- активністю студентів і обмеженими можливостями її гуманного особистісно цінного й суспільно значущого вияву;

- соціальною потребою у висококваліфікованих фахівцях, що здатні працювати у ролі керівника і підлеглого, та несформованістю актуального практико-орієнтованого компонента у системі вищої освіти.

Актуальним завданням залишається узагальнення досвіду діяльності органів студентського самоврядування з метою вироблення загальних рекомендацій щодо оптимізації функціонування студентського самоврядування в університетах України.

Література

1. Готлиб А. Введение в социологическое исследование: качественный и количественный подходы. Методологии. Исследовательские практики. – Самара, 2002. – 132 с.
2. Гупан Н. М. Развитие истории педагогики в Украине (историографический аспект): Дис... докт. пед. наук: 13.00.01. – Київ, 2001. – 496 с.
3. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX-перша третина XX ст.): Монографія. – К.: ІЗМН, 1998. – 328 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база / Пашутинський Є. К. – К.: КНТ, 2007. – С. 41-94.

5. Закон України «Про освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база / Пашутинський Є. К. – К.: КНТ, 2007. – С.8-41.
6. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки. – К.: Либідь, 1992.
7. Луговий В. І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / За заг. ред. акад. О. Г. Мороза. – К.: МАУП, 1994. – 196с.
8. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін.; За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с.
9. Табачник Д. Про підсумки діяльності вищих навчальних закладів у 2009 році та основні завдання на 2010 рік // Освіта. – 2010. – № 19-20. – С.2.

Стаття надійшла до редакції 8.11.2010 р.

УДК 371.2(09)

Токуєва Н. В.

викладач

Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНИМИ ІНТЕРНАТНИМИ ЗАКЛАДАМИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ М. АНДРІЄВСЬКОГО

У статті розкриваються основні ідеї відомого педагога, директора Гадяцької середньої школи-інтернату імені Є. П. Кочергіна Полтавської обласної ради М. Андрієвського щодо особливостей управління загальноосвітніми інтернатними закладами у контексті розвитку теорії і практики управлінської діяльності в галузі освіти в другій половині ХХ століття.

Ключові слова: *школознавство, управлінська діяльність, загальноосвітня школа-інтернат, навчально-виховний процес, педагогічний колектив, всебічне й гармонійне виховання особистості.*

В статье раскрываются основные идеи известного педагога, директора Гадячской средней школы-интерната имени Е. П. Кочергина Полтавского областного совета М. Андриевского относительно особенностей управления общеобразовательными интернатными заведениями в контексте развития теории и практики управленческой деятельности в области образования во второй половине ХХ столетия.

Ключевые слова: *школоведение, управленческая деятельность, общеобразовательная школа-интернат, учебно-воспитательный процесс, педагогический коллектив, всестороннее и гармоничное воспитание личности.*

The article describes the basic ideas of the famous educator, the headmaster of Gadyach secondary boarding school named after E. P. Kochergin of Poltava Regional Council M. Andriyevskiy regarding the management features of the secondary boarding educational facilities in the context of the development of the management behaviour theory and practice in the field of education in the second half of the twentieth century.

Keywords: *school organization, management behaviour, boarding school, educational process, teaching staff, full and harmonious upbringing of the individual.*

На сучасному етапі реформування галузі освіти українська педагогічна думка розробляє шляхи модернізації управлінської системи школи, яка повинна забезпечити реалізацію державної освітньої політики. Аналіз наукових досліджень показує, що проблеми управління навчальними закладами